

Harminc év a Kongresszusi Könyvtárban (1955–1985)

Azoknak, akik figyelemmel kísérik a Kongresszusi Könyvtár főkönyvtárosának az évi jelentéseit (*Annual Report of the Librarian of Congress*) és a hetenként megjelenő könyvtári értesítőt (*Library of Congress Information Bulletin*), tudomásuk van az Egyesült Államok, és valószínűleg a világ legnagyobb könyvtára gyűjteményeinek a méreteiről és összetételéről: a Könyvtár három főépületében és még egy fél tucat más helyen közel 100 millió darab van elhelyezve, közte 20 millió könyv; a gyűjtemény többi részét folyóiratok és újságok, térképek, zenei művek, vegyes nyomtatványok, fényképek, filmek és más, kulturális szempontból fontos, különleges tárgyak, például zeneszerszámok alkotják.

Már ezen a ponton meg kell jegyeznünk, hogy a Kongresszusi Könyvtárnak elsősorban két hatalmas funkcióterülete van. Az egyik az, hogy az *Egyesült Államok Kongresszusának* (azaz országgyűlésének, parlamentjének) a *könyvtára*, amit hazánkban Országgyűlési Könyvtárnak, más országokban Parlamenti Könyvtárnak neveznek. Tehát legelső sorban arra van létesítve és rendelve, hogy az Egyesült Államok Kongresszusa Szenátusának 100, és a Képviselőház 435 tagját lássa el mindazzal a könyvtári gyűjteményeken alapuló információval, amit kérnek tőle. A Könyvtár másik, szintén főfunkciója azonban az, hogy fentmaradó lehetőségeihez mérten, mint az ország *nemzeti könyvtára* sok, az Egyesült Államok egész könyvtári hálózatát érintő, fejlesztő, tehát szintén közhasznú feladatot is teljesítsen. Ehhez hatalmas, *az egész világra kiterjedő beszerzési programot* kellett kifejleszteni.

Ezt a két funkciót, mint köztudomású és törvényes tevékenységet, a könyvtár igazgatása szükségszerűen teljesíti is. Ha a két fő funkció ellátása és a belőlük eredő sokféle kötelezettség teljesítése anyagi nehézségekbe ütközik, a Kongresszus „Joint Committee on the Library” nevű szerve gondoskodik az anyagi alapok költségvetésszerű növeléséről. A könyvtár legutóbbi, már megszavazott költségvetése az 1997. évre 361,896,000 dollár.

A Kongresszusi Könyvtár ma kb. 5000 ezer, korábban több mint 5500 alkalmazottja közt jóval több mint ezer azoknak a száma, akik számítógépes információt használva rendszeres kapcsolatban vannak az idegennyelvű gyűjtemények fenntartásának, beszerzésének, katalogizálásának és általános fejlesztésének a munkálataival és e gyűjtemények felhasználásával az olvasótájékoztató és a kutatómunka megszámlálhatatlan sok célja érdekében. Ez az „idegennyelvi munkatörzs” több mint 450 nyelvet használ állandó jellegű munkája során.

A fentiekből adódóan a Könyvtár növekedése igen jelentős volt 1800-ban történt alapítása óta, amely után, főleg Jefferson Tamás könyvtárának a megvásárlásával lerakták a jelenlegi gyűjtemény szélesebb alapjait. A Jefferson-féle könyvek közt ott volt a hatkötetes, Hágában, 1735-ben kiadott *Histoire des révolutions*

de Hongrie is, amely főleg Magyarország alkotmánytörténeti fejlődésével, és még részletesebben a II. Rákóczi Ferenc fejedelem vezetése alatt, az 1703–1711. évek során vívott, Habsburg-ellenes magyar szabadságharcra foglalkozik.

A gyűjtemény magyar része jelentősen kibővült az 1848/49. évi magyar szabadságharc utáni években. Kossuth Lajosnak 1851/52-ben az Egyesült Államokban tett körútja hatására, az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa kiadta – az akkori főkönyvtáros számára – az első, Európával kapcsolatos beszerzési utasítást, meghagyván, hogy haladéktalanul szerezzen be minden művet, amelynek bármiféle 'reputációja' van, s amely Magyarország és Németország legújabbkori történetével, jelenlegi viszonyaival és jövőbeli kilátásaival kapcsolatos." Ezek közé tartozott a Kossuthról már az 1850-es évek elején megjelent négy, amerikai és angliai kiadású életrajzi mű is. A további fejlődést már azok a cserkapcsolatok tették lehetővé, amelyek magyar és amerikai intézmények közt keletkeztek, nyomon követve azt az elsőt, amely a Magyar Tudományos Akadémia és a filadelfiai American Philosophical Society közt az 1840-es években gróf Széchenyi István akadémiai alelnöksége légkörében létesült. Később az 1867. évi kiegyezés nyomában újabb értékes könyvadományok erősítették a Kongresszusi Könyvtárral való kapcsolatot. Hogy csak a legfontosabbakat említsük, 1906-ban a Magyar Országgyűlési Könyvtár többszáz kötetet küldött a Kongresszusi Könyvtárnak Magyarország „köz- és alkotmánytörténetének kérdéseiről,” 1909-ben pedig egy válogatott, általánosabb gyűjteményt, mintegy 700 kötetet adományozott, szépirodalmi és irodalomtörténeti műveket is, hogy „megvessék az alapját Magyarország általános irodalmi gyűjteményének” a Kongresszusi Könyvtárban.

Ekkorra esik a Kongresszusi Könyvtár nagytehetségű, magyar származású, húsz nyelven katalogizáló könyvtárosának, Sólyom Lajos Károlynak (1838–1913) az 1868-ban kezdődő munkássága, amely halála előtt csak két hónappal szakadt meg. Ez a nagy könyvtáros, akinek a szolgálati ideje alatt a Kongresszusi Könyvtár állománya 200,000 kötetről 2 millió fölé növekedve több mint megfeszereződött, csak halála után több mint ötven évvel kapta meg az első nyilvános elismerést a Kongresszusi Könyvtár negyedévi folyóiratában megjelent életrajzi tanulmányomban. (Lásd: „Louis C. Sólyom. Collector of Languages.” *The quarterly Journal of the Library of Congress*, 22. kötet, 2. szám, 1965. április, 105–115. l.).

Sólyom ügyében azonban még csak ezután következik egy másik, nyilvános „igazságtevés”: annak közzététele, hogy a Kongresszusi Könyvtár 1897-ben megnyílt, korábban „Main Building”-nek, utóbb „Jefferson Building”-nek elnevezett, klasszikus szépségű épületének a déli homlokzatán lévő „ethnic head”, amely a Kongresszusi Könyvtár hivatalos leírásában a „Representative of the Hungarian Race” megjelölést viseli, Sólyom Lajos Károly fejének a művészi mása. A szerkesztésemben most készülõ emlékkötet egyik tanulmányában fogjuk közölni az erre vonatkozó bizonyítást. Így, eddigi tudomásunk szerint, Sólyom Lajos Károly az egyetlen tisztviselője a Kongresszusi Könyvtárnak, akinek a művészi fejszobra fent látható a Könyvtár falán.

A magyar gyűjtemény csak lassan növekedett a két világháború között. Az igazán jelentős eredmény elérésének útjában állt az az akadály, hogy a Kongresszusi Könyvtárnak nem volt határozottan kialakult gyűjteményfejlesztési terve Magyarországgal. Csak a 2. világháború után, amikor a Szláv Osztályt (Slavic

Division) megszervezték (amely később Slavic and Central European, aztán Slavic and Central European Division néven működött, most pedig már European Division a neve), és azzal a feladatkörrel ruházták fel, hogy tegyen javaslatokat a gyűjtőkörébe tartozó területet illetőleg kiadott, és az ott beszélt nyelveken megjelent irodalmi, stb. művek beszerzésére, folyóiratok, újságok előfizetésére, és általában az odatartozó gyűjtemények fejlesztésére, akkor kezdődött a magyar anyag rendszeres beszerzése is.

A washingtoni magyar könyvtári és kutatómunka megcsappanása a 2. világháború végén éreztette a hatását, éppen akkor, amikor a háborút befejező békekötés előkészítése folyamán a legnagyobb szükség lett volna rá. Ismét ugyanaz történt, mint az első világháború után: az az egy-két egyetemi tanár, aki erre a célra elérhető volt, munkatársak és bőséges szakirodalom hiányában nem tudott lépést tartani a Magyarországról történő hadüzenet folytán rohamosan romló helyzettel. A háború vége tulajdonképpen a 0-vonalra dobta vissza az Egyesült Államok és Magyarország közötti könyvtári kapcsolatok ügyét.

Beszerzés (Acquisition)

Munkám legfontosabb teendői közé tartozott elejétől fogva a magyar könyv- és folyóiratanyag beszerzése, rendelése. A Kongresszusi Könyvtár volt az egyetlen Amerikában, és Magyarországon kívül talán az egész világon, amely a havonta, esetleg összevont számokban megjelenő *Magyar Nemzeti Bibliográfia* minden számát átnézte.

A *Magyar Nemzeti Bibliográfián* kívül még antikváriusok és kiadók számos könyv- és folyóiratlistája is eljutott hozzám, valamint több száz akadémia, tudományos társaság és kutatóintézet, múzeum és más kulturális intézmény időközönként megjelenő, könyv- és folyóiratsere akciók keretében felajánlott kiadványainak a listái is, az én esetemben főleg Magyarországról és Finnországból.

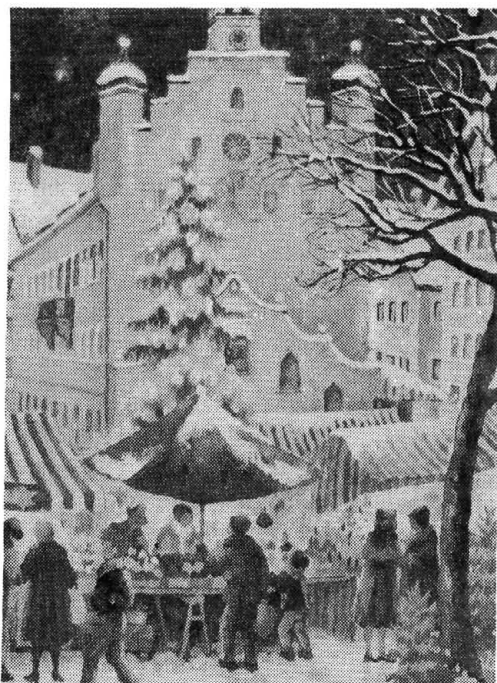
Az így kiválasztott kiadványokkal kapcsolatos adminisztrációs teendőket a Könyvtár beszerző osztályai (Order Division, Exchange and Gift Division, azaz Rendelő, Cserc és Ajándék Osztályai) bonyolították le, Magyarországgal a hivatalos könyv- és folyóirat külkereskedelmi vállalaton, a Kultúrán keresztül, Finnországgal pedig az Akateeminen Kirjakauppa (Főiskolai Könyvkereskedés) révén, amely Skandinávia legnagyobb könyvesboltja. Nekem mindkét beszerzési partnerünkkel sikerült ismételtén kibővíteni és megkönnyíteni a kapcsolatainkat és ezért finn részről szép elismerésben is részesültem.

Ezek a kapcsolatok évente 3–4 ezer kötetrel gyarapították a Kongresszusi Könyvtár magyar gyűjteményét, és tették lehetővé többszáz szaktudósnak, írónak, újságírónak a számára, hogy például a Kongresszusi Könyvtár „könyvtárközi csereakcióján” keresztül a Magyarországgal kapcsolatos, rendkívül megsokszorozódott információigényét kielégíthesse.

Az én részemről ehhez hozzájárult még évtizedeken át alkalmi *kívánságlisták* (want lists) készítése is, a hiányzó vagy hiányos monográfiák és folyóiratszámok vagy egész évfolyamok pótlására. Ugyanez vonatkozik az újságygyűjtemény hiányainak a pótlására, valamint a finn és finnugor általános szakirodalom gyűjteményeire is.

Kiállítások

Munkásságom eléggé jelentős részét az általam egyedül vagy másokkal együtt 1952 és 1994 közt rendezett 30 kisebb-nagyobb kiállításom képviseli, amelyből 14 magyar, 14 finn és 2 amerikai tárgyú volt. Ezeket felerészben a Kongresszusi Könyvtárnak és magának a Kongresszusnak a számára készítettem. A magyar tárgyak közül általános elismerést kapott hat Kossuth kiállításom közül a három nagy: egyik az 1952-ben a postaügyi miniszter (Postmaster General) által a „*Champions of Liberty*” (A Szabadság Bajnokai) sorozatban kiadott Kossuth-bélyeg hivatalos kibocsátási napján a belügyminisztériumban nyílt meg; másik volt az Amerikai Kongresszus számára készült Kossuth-szobor átvételének a napján, 1990. március 15-én megnyitott Kossuth-kiállítás; végül a Kossuth Lajos halálának a centenáriumi évében, 1994-ben összeállított, reprezentatív kiállítás. De nagy sikere volt az 1969-ben, a földművelésügyi minisztérium díszudvarán felállított, Haraszthy Ágostonnak, a „modern kaliforniai szőlészet és borászat atyjának” életét bemutató kiállításomnak, majd a Petőfi Sándor születésének 150. évfordulóján összeállított kiállításnak (1973), továbbá a Magyar Tudományos Akadémia alapításának 150. évfordulójára (1975) bemutatott kiállításnak, valamint annak, amely a pécsi egyetem 600. évfordulója alkalmából a magyar egyetemi oktatás hat évszázadát idézte fel. Igen hatásos volt az a kiállításom, amely az erdélyi Bölöni Farkas Sándor 1831-ben Kolozsvárt megjelent „*Utazás Észak Amerikában*” című művét ismertette, és amely elsőnek méltatta az amerikai demokráciát Európában. Ezt a kiállítást még a *New York Times* is észrevette.

Szájjal festette I. Schricker

A kiállításokkal együtt említendő a Szenátusban és a Képviselőházban rendezett négy hivatalos megemlékezés: Munkácsy Mihály és az Egyesült Államok kapcsolatáról (1969-ben); Haraszthy Ágostonnak, a modern kaliforniai szőlő- és bortermelés megteremtőjének, a mai nemzedék számára évente több száz millió dollárt jövedelmező „szőlősgazdának” a munkás életéről (1969-ben); Fabricy Kováts Mihály ezredesnek, a híres Pulaszki-légió kiképző parancsnokának az érdemeiről (1979-ben), és Zágonyi Károly ezredesnek, 1861. október 23-án még őrnagyként kivívott győzelméről (1986-ban).

Bevándorlás az USA-ba (Bakó Elemér és családja)

1944 nyaratól katonai szolgálatot teljesítettem, amely után 11 hónap amerikai fogság következett. Hazatérés helyett 1946 nyarán kiszálltam a hadifogoly szállító vonatból, és egy év múlva a müncheni egyetem magyar és finn lektora és finnugor nyelvészeti magántanára lettem, majd nősülésem után kivándoroltam az Egyesült Államokba, közelebbről Washington városába.

Szerencsémre az amerikai magyarság akkor ünnepelte Kossuth Lajos 1851/52-ben tett nagyszerű amerikai szónoki körútjának a centenáriumát. Az azt rendező Amerikai Magyar Szövetség meghívására az ünnepséget irányító „Kossuth Centenárium Bizottság” kutató titkára lettem.

1955 áprilisában vettem át Dr. Kardos T. Bélától, a Könyvtár „Hungarian Specialist”-jától az „Amerika Hangja” Rádióállomáshoz történt távozásával megüresedett állását és ezzel megkezdődött 30 éves pályafutásom. Néhány év múlva „*Finno-Ugrian Area Specialist*” lettem a „Slavic Division” többszörös átszervezése után „European Division”-né vált osztályon.

*Bibliográfiai kutatómunkám és könyvtári információs tevékenységem között állandóan szoros volt a kapcsolat. Nagyobb bibliográfiáim közt megemlítendő az 1956. évi magyar szabadságharc világirodalmából válogatott, több mint ezer címet tartalmazó, szakosított bibliográfiám. Ennek anyagából, a new-yorki Columbia Egyetemen tartott „Second Seminar of the Hungarian Revolution of 1956” elnökének kívánságára kiadás céljára kiválogattam 145 fontos kiadványt, amelyet a konferenciáról közzétett jelentés függelékeként meg is jelentettek. Ez volt „1956” első angol nyelvű bibliográfiája. Hasonlóan „első” volt a maga nemében az az Erdély magyarságának történeti és más anyagáról szóló, „*Hungarians in Rumania and Transsylvania*” című, a Kongresszus rendelkezésére, könyvtári jogász kartársammal, Dr. Sólyom Fekete Vilmossal együtt összeállított 198 lapnyi kötet, amelyet a Kongresszus 1963-ban adott ki. Ebben a bibliográfiában 1730 kiadvány található 13 „subject chapter”-ben elosztva. Megjelenése óta egyre növekvő keresetnek örvend, mert például több amerikai diplomatáról tudok, aki magával vitte nemzetközi konferenciákra és diplomáciai tárgyalásokra, hogy ott a románok állításait cáfolja vele.*

Hogy új pályámhoz szükséges szaktudásomat megszerezzem, beiratkoztam a helybeli Catholic University Könyvtáros Iskolájába. De még a felét sem tudtam befejezni a könyvtáros szakma „mesteri” fokozatához szükséges tanulmányoknak, amikor dr. Lotz Jánosnak, a Columbia Egyetem nyelvész professzorának a

meghívására – Washingtonból minden második szombaton New Yorkba átutazva – elkezdtem tanítani az ő egyetemén egy „Bevezetés a magyar bibliográfiába” című tárgyat. Lotz akkor a „National Defense Education Act-Title VI” címen törvényhozási úton teremtett tanítási és kutatási alap igazgatója lett és volt elég pénze arra, hogy néhányunk számára lehetővé tegye a különböző, addig nem tanított tárgyak tanítását. Én megláttam a lehetőségét annak is, hogy – Amerikában odáig átfogó magyar bibliográfia nem lévén – előadásaim anyagából a 20 tárgyi fejezetre osztott, 4426 kiadványt tartalmazó, „Guide to Hungarian Studies” című kézikönyvet elkészítem. Sajnos, Lotz János korai halál miatt nem érhettem meg, hogy ezt az általa is nagy érdeklődéssel várt, végül is 1974-ben megjelent könyvet a kezébe vehesse.

Ennek, a kaliforniai Hoover Institution Press által kiadott könyvemnek lett egy másik, érdekes jelentősége is: ez volt az első magyar szerzőtől származó, a magyar kultúrával kapcsolatos szakmunka, amelyet egy nagy amerikai egyetem (Columbia) felvett a saját könyvtáros iskolájának a „mesteri” és „doktori” fokozataihoz kötelezővé tett könyvjegyzékébe.

New-yorki előadói működésem idején más, bibliográfiai jellegű munkáim is készültek. A Kongresszusi Könyvtárban osztályunk által elindított, különböző nyelvek szakirodalmi rövidítéseit magukba foglaló kötetek készültek. Én is elkészítettem „Hungarian Abbreviations. A Selective List.” című kötetemet, amelyet maga a Könyvtár adott ki (1961. 146 p.). Elkészült a kézirata „The Hungarian Revolution of 1956. A Selective Bibliography.” című, 167 gépelt lapra terjedő bibliográfiának is, az azonban kiadatlanul maradt. Ebből válogattam ki azt a 145 címet tartalmazó, szakosított bibliográfiát, amely az 1958-ban, a new-yorki Columbia Egyetemen tartott „The Hungarian Revolution of 1956. Second Seminar, June 6, 1958” (N.Y. 1958. pp. 90–100) kiadványának függelékeként „Selected References on the Hungarian Revolution of 1956” címen jelent meg. Ez volt az első bibliográfia Magyarország nagy tragédiájának 1958-ig megjelent nemzetközi irodalmából.

A finn területen is volt több, rendszeresen kialakított bibliográfiám. Ezek részletes felsorolása helyett hadd utaljak „Finland and the Finns” című, 1993-ban megjelent, a „Guide to Hungarian Studies”-hoz hasonló rendszerű finn tanulmányi kézikönyvemre, amelynek a névmutatójában nevem alatt felsorolt számok alatt megtalálhatók finn bibliográfiai kiadványaim is. Ezek főleg a Kalevala-témakörből, Mannerheim tábornagról és amerikai és finn kapcsolatokról tájékoztatnak. Ennek a könyvnek olyan nagy sikere volt, hogy a finn kormánytól a „Fehér Rózsarend” első osztályú lovagkeresztjét kaptam meg érte.

Ezt akkor értem meg, amikor már nyolc éve nyugdíjas voltam. Ennek dacára azonban nem szüntem meg aktívan közreműködni sem magyar, sem finn vonatkozásban a munkámra és tudásomra rászoruló hivatalos és nem hivatalos személyekkel, egyesületekkel. Elmondhatom én is, hogy „nulla dies sine linea”, azaz „nem múlik el egyetlen napom sem, hogy ne húztam volna legalább egy vonalat” a nyelvészetiből könyvtárosivá vált élethivatásom területén.

Dr. Bakó Elemér

30 év tapasztalata

*a magyar anyag feldolgozásával kapcsolatban
Észak-Amerika két legnagyobb könyvtárában:
a Kongresszusi Könyvtárban
és a Nemzeti Orvosi Könyvtárban*

Először is szeretném megköszönni a Rendezőbizottságnak a kedves meghívást, és örvendek, hogy immár harmad ízben részt vehetek a külföldön élő magyar könyvtárosok szakmai találkozásán.

Sajnos a harmadik találkozón nem tudtam részt venni, így most annál inkább boldog vagyok, hogy ismét átkelhettem az óceánon és beszámolhatok a két leghíresebb amerikai könyvtár magyar anyagának feldolgozásáról, mely szorosan összefügg az én amerikai pályafutásommal. Így remélem, megbocsátanak, ha kissé magamról is fogok beszélni.

1956-ban kerültem az Egyesült Államokba. Előzőleg Magyarországon a soproni Egyetemi Könyvtárban dolgoztam. Angol, német és latin műszaki könyvek katalogizálása volt a feladatomban. Nem is álmodtam, hogy az Egyesült Államokban a magyar könyvek feldolgozásával fogom a kenyeremet megkeresni. Az ember sohasem tudhatja, hogy mit hoz a sors!

Úgy mondhatnám, hogy a Kongresszusi Könyvtárba (Library of Congress) egy véletlen folytán kerültem. Először a Nemzeti Orvosi Könyvtárban (National Library of Medicine) ajánlottak állást, de kiderült, hogy itt nem alkalmazhattak, mivel ide csak amerikai állampolgárokat vehetnek fel, lévén állami hivatal. Így jóakaróm, aki ennek a könyvtárnak volt az igazgatója, dr. Rogers, akire mindig hálával gondolok vissza, elvitt a Kongresszusi Könyvtárba, mondván ha már Washingtonban vagyok, meg kell néznem ezt a híres könyvtárat.

A Kongresszusi Könyvtár a világ talán legnagyobb és talán leghíresebb könyvtára. Úgy képzeljük el, mint az Országos Széchényi Könyvtár és a Parlamenti Könyvtár együtt. Állománya 120 millió egység; könyv, folyóirat, zenemű, film, művészeti alkotás, Braille anyag, stb. Természetesen ez a szám naponta növekszik. 5000 dolgozója van. Fő feladata, hogy a Kongresszus tagjait és különböző bizottságait kiszolgálja, ezenkívül az Egyesült Államok nemzeti könyvtáraként is működik. Ez a hatalmas gyűjtemény 3 épületben nyert elhelyezést, azonkívül külön raktárai vannak a Braille anyag és a filmek részére. Mindhárom épület amerikai elnökökről van elnevezve, akik különösen szívükön viselték a könyvtár ügyét: Adams, Jefferson és Madison épületek. A könyvtár teljesen automatizált, ami azt jelenti, hogy a cédulakatalógus megszűnt és az olvasótermekben számítérek állnak az olvasók rendelkezésére. Kölcsönözni csak a Kongresszus tagjainak, az alkalmazottaknak, és szerencsére a nyugdíjas alkalmazottaknak, ahová én is tartozom, lehet. Könyvtárközi kölcsönzés is van, indokolt esetben.

Ebben a remek könyvtárban nagy örömmel üdvözöltek, ui. éppen egy magyar katalogizálót kerestek. Az 1956-os magyar forradalom következményeként ebben az időben nagy érdeklődés volt a magyar anyag iránt mind a Kongresszusban, mind a politikai életben. Jelenlévő kedves kollégám, Dr. Bakó Elemér sok magyar anyagot rendelt a hiányok pótlására, de nem volt, aki ezeket feldolgozza. Egy fiumei származású könyvtáros, aki nem is tudott jól magyarul, egyszer egy héten egy napot dolgozott a magyar anyaggal. A katalogizálás 3 osztályon történt: az előzetes, a részletes és a szakkatalogizálási osztályokon.

Rögtön ajánlatot kaptam egy állásra. Itt nem volt akadály az amerikai állampolgárság hiánya, mivel fontosabbnak tekintették a nyelvtudást, mint az állampolgárságot.

Mielőtt továbbmennék, szeretnék egy kérdést tisztázni, ami sokszor felmerült. Sem a Kongresszusi Könyvtárnak, sem a Nemzeti Orvosi Könyvtárnak nincs külön magyar osztálya. A legtöbb osztályon alkalmaznak különböző nyelvtudással rendelkező könyvtárosokat, akikhez a megfelelő anyag kerül.

Én először az előzetes címfelvevő osztályra kaptam beosztást és itt tanítottak be a Kongresszusi Könyvtár nagyon részletes és aprólékos katalogizálási szabályaira, majd átkerültem a részletes címfelvevő osztályra, mely ekkor az Idegen Nyelvek Főosztályán működött.

A Könyvtár gyűjtőköre elsősorban jogi, politikai, történelmi, szépirodalmi, tudományos és zenei stb. anyagra terjed ki. A szépirodalmat kivéve a többi könyv részletes feltárásban részesül, ami azt jelenti, hogy a szerzőkön és a címen kívül részletes szaktárgyat és klasszifikációt is kap. A legtöbb magyar szépirodalom, kivéve a klasszikusokat, leegyszerűsített feldolgozásban részesül, vagyis nem kapnak szaktárgyat, és a klasszifikáció is egyszerűbb. Mind a szaktárgyi elemzés, mind a klasszifikáció a könyvtár saját rendszere szerint történik, de használják az Egyetemes Tizedes Osztályozás számait is a kész terméken. Rendes munkámon kívül segítettem a szaktárgyakkal foglalkozó osztályokon is magyar fordítással. Azonkívül még nyelvtudásomat használni tudtam a Union List of Serials (az Egyesült Államokban lévő folyóiratok egységes jegyzéke) elkészítésénél is túlórában a magyar folyóiratok bibliográfiai leírásánál.

Állandó munkám során sok könyv került a kezembe, ami az akkori kommunista kormány propagandáját szolgálta, de olyan is, amit Magyarországon betiltottak. Nem tudom, Dr. Bakó hogyan csinálta, de a világ minden részén kiadott magyar könyveket beszerezte és gazdagította a gyűjteményt. Sok olyan könyvvel is dolgoztam, amelyet az akkori magyar kormány az egyházi könyvtárak államosítása után külföldön eladott valutáért. Fájó szívvel láttam ezen könyvtárak eredeti pecséteit a címlapokon, de örültem, hogy ezek legalább a mi könyvtárunkba kerültek és nem vesztek el a művelt világ számára.

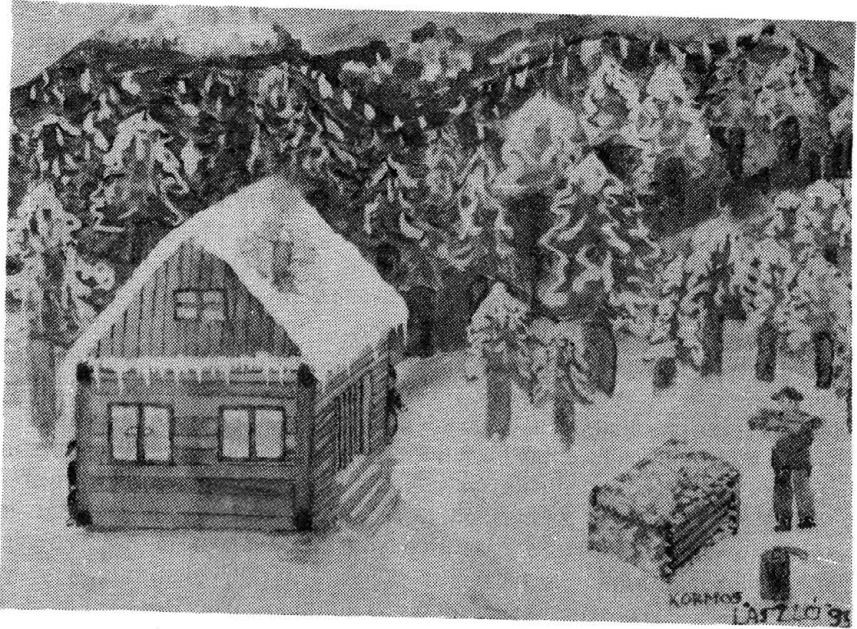
Hozzánk kerültek a múlt századbéli országgyűlések anyagai, valamint a II. világháború alatti és közvetlen utáni évek minisztériumainak hivatalos anyagai, többek között. Sokszor mondjuk tréfásan, hogy a Kongresszusi Könyvtárban minden megtalálható, és ez majdnem igaz is. A folyóiratokat egy másik osztályon dolgozták fel és ide is, valamint a szakosítási osztályra is hamarosan került magyar kolléga. Sikerült a 70-es években a hátralék nagy részét feldolgozni. Ekkor előléptetés folytán átkerültem a National Union Catalog pre-1956 (Nemzeti egy-

ségkatalógus 1956 előtti) anyagának szerkesztőségébe. Ez a hatalmas, több mint 800 kötetből álló bibliográfia tartalmazza a könyvnyomtatás feltalálása óta 1956-ig kiadott és az Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában lévő legnagyobb könyvtárak állományainak jegyzékét a lelőhely feltüntetésével. Erről a munkámról egyik előző találkozáson részletesen beszámoltam, így nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, de azoknak a kedvéért, akik ezen nem vehettek részt, meg akarom említeni, hogy ez a világ legtöbb nagy könyvtárában megtalálható, így Párizsban a Bibliothèque Nationalban, Londonban a British Museumban, Tokyóban a Parlamenti Könyvtárban, Mexico Cityben az egyetemen, természetesen Németországban több könyvtárban és Ausztriában, stb. mindenhol találkoztam hatalmas kötetivel. Természetesen a Széchényi Könyvtárban is található. Példaképpen akarom megemlíteni, hogy Budapest címszó alatt több mint 1000, Hungary, Magyarország címszó alatt 1600 tétel szerepel, míg Szabó alatt, mely egyike a leggyakoribb magyar neveknek, 164 jelzés található. Ezeknek a legnagyobb részét én dolgoztam fel. Ebből a bibliográfiából kiderül, hogy a legtöbb magyar anyag a Kongresszusi Könyvtárban található, de szép gyűjteménnyel dicsekedhetik a new yorki és a clevelandi nyilvános könyvtár, valamint a Harvard Egyetem és a californiai Stanford Egyetem is. Büszke vagyok rá, hogy ebben a hatalmas munkában több mint tíz évig szerkesztőként dolgozhattam.

Időközben a könyvtárban megkezdődött az automatizálás. Már a 60-as években történt egy próbaút, amelyben a Kongresszusi Könyvtáron kívül más könyvtárak is részt vettek. Ekkor az az elhatározás született, hogy először az angol könyvállomány feldolgozására kerüljön sor. Az ezzel megbízott osztály kidolgozta az ún. MARC (machine readable cataloging) rendszert. Az idegen nyelvű anyag betáplálására a 70-es években került sor. Azután a térképek, filmek, folyóiratok kerültek be a rendszerbe. A szalagok szétosztásra kerültek a számítógépekkel rendelkező nagy könyvtárakban. Legutoljára a régi anyag és nemzeti egység katalógus 1956 utáni anyaga került a MARC-ba.

Átszervezés folytán az Idegen Nyelvek Főosztálya megszűnt és a magyar könyvek címfelvétele átkerült az időközben megalakult Shared Cataloging (Megosztott katalógizálási) osztályra.

Ezen az osztályon vagy a külföldi könyvtárak, vagy az illetékes nemzeti bibliográfiai alapján feldolgozott címfelvételt alakították át az új katalógizálási szabályok (Anglo-American cataloging rule no. 2) szerint, hozzáadva a Kongresszusi Könyvtár szakosításait és klasszifikációját. Erről a Széchényi Könyvtárban dolgozó kollégák már tájékoztatva is vannak. Ide kerültem 1980-ban, amikor az Egységes Nemzeti Katalógus 1956 előtti programja befejeződött, mivel az ABC végére értünk és a kiegészítő kötetek is elkészültek. Időközben ide 2 magyar származású dolgozót vettek fel, így én kénytelen voltam német és angol könyvekkel foglalkozni. Utána következő években kétszer beosztottak a NACO (name authority kooperatív) programhoz. Ennek a programnak egy egységes szerzői lista felállítása volt a célja, hogy a szerzők neveit az összes nagy amerikai könyvtár ugyanabban az egységes formában használhassa. Ez az előfutára lett a későbbi kooperációs katalógizálási programnak, amely jelenleg folyik. Itt nem kizárólag magyar nevekkal foglalkoztam, de a magyar vagy magyar származású szerzők lapjai az én íróasztalomra kerültek feldolgozásra, így sikerült ezeket a neveket helyesen meghatározni, mielőtt a MARC rendszerbe kerültek.

Téli bújócska. Lábbal festette Kormos László

A magyar anyag feldolgozásának legutóbbi fejleménye 1994-ben kezdődött, távozásom után. Ekkor a kutatók körében ismét megnőtt az érdeklődés a volt csatlós államok forrásai iránt, a Kelet-Európában történt rendszerváltozások eredményeképpen. A Kongresszusi Könyvtárban dolgozó magyar származású dolgozóknak az lett a célja, hogy az időközben összegyűlt magyar anyag bibliográfiai kontroll alá kerüljön és bekerüljön a gyűjteménybe.

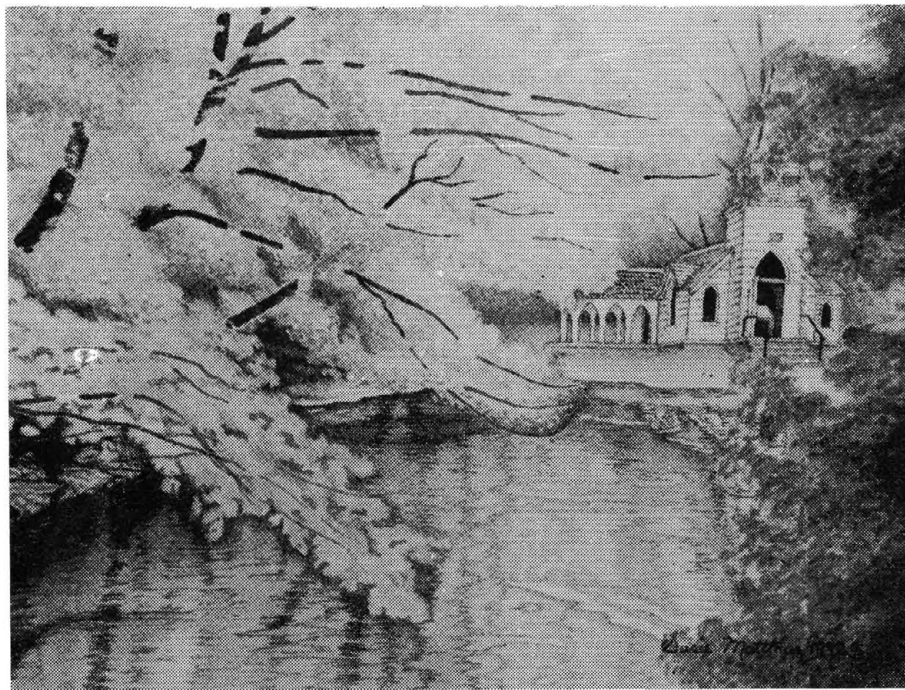
Egy hat dolgozóból álló kis lelkes „rohamcsapat”, ahogy magukat elnevezték, javaslatot adott be a könyvtár vezetőségének 3000 magyar könyv és folyóirat leg-rövidebb időn belüli feldolgozására, ezt az illetékesek el is fogadták, és engedélyt adtak a munka megkezdéséhez. A csapat vezére a magyar származású osztályvezető, Horchler Gábor lett, aki sajnos nem tudott erre a gyűlésre eljönni. Erről a munkáról részletesen beszámolt a Libri című angol nyelvű könyvtári folyóirat 1995. évi 45. kötetében. Úgy értesültem, hogy ez a cikk hamarosan meg fog jelenni egy magyar folyóiratban is. Röviden csak annyit, hogy a munka során felhasználták nemcsak az OCLC (on line computer center) adatait, hanem az interneten keresztül az Országos Széchényi Könyvtár adatait is, és figyelembe vették a debreceni és szegedi egyetemi könyvtárak címfelvételét is. Ezeket kiegészítették a Kongresszusi Könyvtár tárgyszóival és klasszifikációjával. A katalogizálás 3 fokon történt: teljes, közepes és minimális fokon. A válogatás és katalogizálási fokozatok ügyében megbeszéléseket folytattak egyéb könyvtári vezetőkkel. Az értéktelen anyag selejtezésre került, viszont sok értékes anyagot feltártak, pl. könyveket, melyek foglalkoztak Magyarországgal részvételével a II. világháborúban, és nem láthattak napvilágot az előző magyar politikai rendszer alatt. Befejezésül annyit, hogy ezen-nemes vállalkozást a kitézött határidőn belül sikeresen befe-

jezték és 12 hét alatt 2712 egység (könyv és folyóirat) került a MARC rendszerbe a Könyvtár nagy megelégedésére és a dolgozók büszkeségére.

Az én pályámban nagy változás történt, amikor 1988-ban 28 éves állami szolgálat után nyugdíjba mentem. Akkor nem tudtam még, hogy ez csupán egy új pályafutás kezdetét jelenti. A nyugdíjat hamarosan meguntam és jelentkeztem az általam már jól ismert és a közelünkben lévő Nemzeti Orvosi Könyvtárban, miután hallottam, hogy itt is szükség van magyar nyelvtudásra a hátralék feldolgozásánál.

A Nemzeti Orvosi Könyvtár (National Library of Medicine) a világ legnagyobb orvostudományi könyvtára. Az orvostudományon kívül még gyűjtőkörébe tartoznak a rokontudományok ágai, mint pl. kémia, botanika, zoológia, biofizika stb. Jelenleg az állomány 5 millióra terjed. Híres az orvostörténeti gyűjteménye, mely egyedülálló a világon. A könyvtár igyekszik az orvostudományi könyveket minden nyelven beszerezni. Hozzátartozik még az ún. Lister Hill Központ, mely választ ad a világ minden részéből beérkező érdeklődésekre.

Ha vidéken dolgozó orvos egy komplikált betegség szimptómájával kerül szembe, melyet nem ismer fel, érintkezésbe lép ezzel a központtal vagy telefonon vagy computerrel, és a legrövidebb időn belül megkapja a megfelelő diagnózist. A könyvtár adja ki a MEDLINE rendszer keretén belül az Index medicus referáló folyóiratot, mely tartalmazza a megfelelő tárgyszó alatt szakosított legfontosabb orvosi folyóiratok cikkeit. Híres dolgozója volt a könyvtárnak a magyar származású Mayer Ferenc Kolos, angol nevén Claudius Francis Mayer, született 1890-

Szájjal festette T. Matthias

ben és elhunyt 1988-ban, ki fontos szerepet játszott ezen rendszer megszervezésében és itt több mint 22 évig dolgozott. Így a magyaroknak itt is jó híre van.

Ez a könyvtár is teljesen automatizálva van, nincs cédulakatalógus, a bibliográfiai leírás egyenesen a számítógépekbe kerül. 1989-ben megkaptam az első szerződést, most már mint magánvállalkozó, 300 magyar és német könyv feldolgozására. Ez a könyvtár sokkal kisebb, mint a Kongresszusi Könyvtár, de a munka annyiból érdekesebb, hogy ugyanazon személy végzi a bibliográfiai leírást, a tárgy megállapítását és a klasszifikációt. Az itteni computerekkel fel lehet hívni mind a Kongresszusi Könyvtár, mind az OCLC adatbázisait, bár ezek nem nagyon sok orvosi könyvet mutatnak ki. Mivel az állandó alkalmazottak, úgy mondhatnánk, el vannak árasztva angol könyvekkel, az idegen nyelvű könyvek feldolgozását szerződéses alapon végeztetik el. Ide tartoznak a magyar nyelvű könyvek is.

Ezek kissé leegyszerűsített eljárással kerülnek a rendszerbe. Csupán az első szerző és a cím kap külön jelzetet és csak maximum három tárgyszót lehet használni. A klasszifikáció is egyszerűsített. Az első szerződést követte a többi, és ősszel a nyolcadikat fogom megkezdeni.

A magyar könyvek száma a munkám során kissé leapadt. Egyrészt sikerült a hátralékot feldolgoznom, másrészt a magyar orvosi könyvek száma lecsökkent. Mivel az állami támogatás megszűnt, egy ideig eltartott, míg az új magánkiadók megkezdték munkájukat. Népszerűek lettek a természetgyógyászattal és a gyógynövényekkel foglalkozó könyvek, mivel ezek sokkal profitálisabbak, mint a kimondottan orvosi könyvek. A könyvtár kénytelen volt egy ideig gyengébb minőségű magyar anyaggal megelégedni, így került hozzám feldolgozásra a „Bohumil patikája, vagyis a férfierő titka” című „remekmű”. Az átmeneti idő után úgy látom, megindult a komoly orvosi könyvek kiadása is, melyben élen jár az Akadémiai Kiadó és a Springer-Verlag magyarországi fiókjá. A raktárunkban azonban még mindig akad régebbi, feldolgozatlan magyar anyag, így a múlt évben az új könyveken kívül 40 múlt századbéli magyar brosúrát dolgoztam fel. Nem tudom, mit hoz az új szerződés, de remélem, több magyar könyvet fogunk vásárolni. (Eddig? magyar könyvet dolgoztam fel.) Mivel nem volt elegendő magyar könyv, más idegen nyelvű könyveket is fel kell dolgozzak. Kiszámítottam, hogy 7 év alatt 12 nyelven (angol, magyar, latin, német, olasz, holland, francia, cseh, szlovák, lett, litván, horvát) írott könyvvel bírkóztam meg. Nagyban megkönnyíti a munkát, hogy az orvosi kifejezések nagy része a latinból ered és ha a különböző nyelveken meg is változtatták ezeket, a bibliográfiából és a tartalomjegyzékből meg lehet állapítani, hogy miről szól a könyv. Az összesített katalógus évente könyv formában megjelenik és ha valami hiba csúszott volna bele, biztos érkezett volna panasz, ami eddig hála Istennek nem történt meg. A számítógépes rendszer igen ügyes, mert a hibát rögtön kimutatja és nem veszi be az összesített rendszerbe. A szerződés szerint fordítással segítséget nyújtok a folyóiratokat feldolgozó osztályon is. Ebben a munkában az a legkellemesebb, hogy a nyár mindig szabad, a szerződés szeptembertől júniusig terjed és ez tette lehetővé számomra, hogy ezen az érdekes és hasznos találkozón részt vehettem.

Ezzel véget ért mondanivalóm. Ha egyéb kérdés felmerül, szívesen állok rendelkezésükre. Köszönöm kedves figyelmüket.

Oroszlán Judith

Tisztelt előfizetőnk!

Tájékoztatjuk, hogy a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* füzeteinek terjesztését 1997-től a Magyar Posta Rt.-től a kiadó, az Országos Széchényi Könyvtár veszi át. A kiadványok ára a megrendelt példányok számától függően változik - minél több az előfizető, annál alacsonyabb az éves előfizetési díj.

Fel kívánjuk hívni figyelmüket arra, hogy a *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Könyvek Bibliográfiája* 1997-től újból szakrendes elrendezésben, név-, cím- és ISSN mutatóval kiegészítve jelenik meg. Ennek következtében terjedelme (és előállítási költsége) is növekszik, ami áremelkedéssel jár.

Az előfizethető kiadványok:

Magyar Nemzeti Bibliográfia. Könyvek Bibliográfiája

ISSN 0133-6843, megjelenik félhavonta

Függeléke: Térképek bibliográfiája, negyedévenként

Előfizetési díj egy évre: 400 előfizető esetén 3 840,- Ft + ÁFA + postaköltség
600 előfizető esetén 2 880,- Ft + ÁFA + postaköltség
800 előfizető esetén 2 640,- Ft + ÁFA + postaköltség

1997-re megrendelem/megrendeljük példányban.

Magyar Nemzeti Bibliográfia. Új Periodikumok

ISSN 1219-6835, megjelenik havonta

Előfizetési díj egy évre: 400 előfizető esetén 720,- Ft + ÁFA + postaköltség
600 előfizető esetén 600,- Ft + ÁFA + postaköltség
800 előfizető esetén 540,- Ft + ÁFA + postaköltség

1997-re megrendelem/megrendeljük példányban.

Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiadványok Repertórium

ISSN 0133-6894, megjelenik havonta

Előfizetési díj egy évre: 300 előfizető esetén 3 000,- Ft + ÁFA + postaköltség
500 előfizető esetén 2 400,- Ft + ÁFA + postaköltség

1997-re megrendelem/megrendeljük példányban.

Magyar Nemzeti Bibliográfia. Zeneművek Bibliográfiája

ISSN 0133-5782, megjelenik negyedévenként

Előfizetési díj egy évre: 50 előfizető esetén 1 200,- Ft + ÁFA + postaköltség
100 előfizető esetén 800,- Ft + ÁFA + postaköltség

1997-re megrendelem/megrendeljük példányban.

Kérjük, hogy e tájékoztatón, amely egyben megrendelő lap, jelezzék előfizetési szándékukat és postafordultával küldjék azt vissza levélben vagy telefaxon. A megrendelés kézhezvételét követően felvesszük Ön/Önöket előfizetőink jegyzékére és 1997 elején, amikor az előállítandó példányszámot meg tudjuk határozni, számiát küldünk az átutalandó összegről.

A megrendelő neve:

Város:

Utca. házszám:

A megrendelést az alábbi címre kérjük eljuttatni:

Országos Széchényi Könyvtár
Nemzetközi és kulturális kapcsolatok irodája
1827 Budapest
Tel: 155-6967
Fax: 202-0804

Lábbal festette L. Böttner